

23. Байденко В.И. Концептуальная модель государственных образовательных стандартов в компетентностном формате (дискуссионный вариант): Материалы ко второму заседанию методологического семинара / Валентин Иванович Байденко . – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 20с.

В статті розглядається аналіз поглядів на зміст і структуру професійної компетентності фахівців. Подано узагальнену структурну модель професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Ключові слова: професійна компетентність, структура професійної компетентності.

В статье рассматривается анализ взглядов на содержание и структуру профессиональной компетентности специалистов. Подано обобщенную структурную модель профессиональной компетентности будущих инженеров-педагогов.

In article the analysis of sights at the maintenance and structure of professional competence of specialists. It is submitted the generalised structural model of professional competence of the future engineers-teachers.

УДК 378.016:74
ББК 74.58+74р

В.М. Бойчук
м. Вінниця, Україна

ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки постає проблема формування творчої особистості майбутнього вчителя трудового навчання в системі освіти. В умовах структурної перебудови економіки країни, переходу до нових соціально-економічних відносин, упровадження інтенсивних технологій і пов'язаних з ними технічних засобів трудове виховання має бути орієнтованим на формування соціально-значимих знань, ціннісних орієнтацій, особистісних якостей, котрі відповідають динаміці соціально-економічних перетворень в Україні, і необхідних для адаптації в сфері виробництва з різноманітними формами власності, а також ефективної творчої праці в умовах підвищення вимог до компетенції, рівня професіоналізму на ринку праці.

В умовах становлення незалежної Української держави, інтеграції її до європейського співтовариства, що відбуваються на тлі світових криз економіки, екології, політики тощо і глобалізації всіх суспільних процесів, зростає роль особистості в розвитку суспільства і планети загалом. Діяльність людини щодо навколишнього середовища тривалий час була перетворюючою, часто руйнівною. Навіть творча діяльність людини спрямовувалася на якомога максимальне використання природних ресурсів для екстенсивного розвитку виробництва. Розвиток індустріального суспільства вимагав від фахівців високого рівня технічного мислення, тоді як художнім та естетичним аспектам їх діяльності уваги приділялося недостатньо. Відомо, що в сучасних умовах освіта вчителя трудового навчання переважно зосереджена на педагогічно-індустріальній, інноваційній, інформаційній та частково естетичній підготовках, хоч роль естетичної підготовки спеціалістів, а зокрема художньо-графічної, у підготовці вчителя трудового навчання досліджена мало.

Аналіз останніх досліджень. На особливу роль мистецтва, художньої творчості в естетичному, моральному та трудовому вихованні молоді, формуванні творчої особистості вказують у своїх працях психологи і педагоги-дослідники, серед яких А. Аронов, І. Бех, Б. Брилін, І. Зязюн, М. Каган, О. Коберник, В. Мазепа, О. Мелік-Пашаєв, Л. Масол, Н.Ничкало, Л. Новак, Л. Оршанський, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницька, Г. Тарасенко, О. Тищенко та інші. Проте в наявних працях не розкрито повністю роль учителя трудового навчання в розвитку творчого мислення школярів і їх художньо-творчих здібностей. І хоча

процес його підготовки досліджувався багатьма науковцями, серед яких Г. Альтшуллер, Р. Гуревич, Й. Гушелей, О. Коберник, М. Корець, В. Мадзігон, В. Моляко, Є. Мілерян, В. Сидоренко, В. Стешенко, Г. Терещук, Д. Тхоржевський, О. Щербак та інші, в їхніх працях розглядаються переважно питання технічної творчості майбутнього вчителя, його техніко-конструкторської діяльності, проведення занять. Лише праці Л. Оршанського досліджують роль художньо-трудової підготовки у підготовці майбутнього вчителя трудового навчання, а про роль художньо-графічної підготовки замовчується.

Мета нашої статті – показати, що в умовах постіндустріального суспільства, яке розвивається швидкими темпами, суттєву увагу треба приділяти й розвитку творчого мислення майбутнього вчителя трудового навчання і створенню умов для його художньої творчої діяльності, а художньо-графічна підготовка є основою для цієї діяльності. Усі ці обставини вимагають обґрунтованого вдосконалення професійної підготовки вчителя трудового навчання, розвитку його художньо-графічних умінь і навичок.

Виклад основного матеріалу. У процесі педагогічної підготовки фахівців для загальноосвітніх шкіл важливе місце належить мистецтву графіки, як одному з основних видів образотворчого мистецтва. Художня графіка, як самостійний вид образотворчого мистецтва і самостійна навчальна дисципліна, має значний освітньо-виховний вплив на культурно-професійне становлення особистості вчителя, розвиток його креативних здатностей. Тому державним «Стандартом педагогічної освіти України» особлива увага приділяється дисципліні «Художня графіка», вона входить до професійно орієнтованих дисциплін мистецького циклу навчального плану.

Рівень суспільного буття, зростання матеріальних і духовних потреб особистості, необхідність гармонізації стосунків людини і довкілля вимагають розвитку в майбутніх фахівців творчих сил, бажання будувати своє життя за законами добра і краси. В суспільстві виникла потреба у фахівцях, які володіють творчими здібностями і мають бездоганний естетичний смак. Очевидно, що прищеплювати такий смак і розвивати художньо-творчі здібності в майбутнього фахівця треба з шкільних років, і головна роль тут відводиться вчителю трудового навчання. На жаль, у підготовці вчителів трудового навчання є ще багато неузгоджених питань, а в розробках її теоретичних основ є ще чимало невирішених проблем, зокрема, художньо-естетичному вихованню та розвитку художньо-графічних умінь і навичок відводиться занадто мало місця.

Проблема формування художньо-естетичної культури майбутніх учителів трудового навчання набуває особливої актуальності в контексті відродження національної культури. Тому процес професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання вимагає кардинальних змін у напрямі розвитку його художньо-творчих здібностей.

У діяльності вищої школи України використовуються як традиційні форми, методи, засоби художньої творчості студентів, так і здійснюється пошук нових, характерних для сучасних соціально-економічних умов розбудови незалежної самостійної держави, покликаних до життя проблемами національно-культурного, духовного відродження суспільства. Прерогативою часу стало впровадження нових підходів до підготовки вчителя трудового навчання, створюються нові спеціалізації, зокрема з технічної та комп'ютерної графіки, дизайну та технічної естетики, декоративно-ужиткового мистецтва.

Педагогічна наука приділяла і приділяє значну увагу проблемам трудової підготовки підростаючого покоління, трудового виховання школярів, підготовці вчителя до творчої педагогічної діяльності в галузі трудового виховання. Сучасні дослідження проблеми підготовки вчителя до трудового виховання школярів базуються на наукових працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів: С. Архангельського, П. Атутова, Ю. Бабанського, Л. Виготського, В. Давидова, П. Гальперіна, О. Леонтьєва, М. Скаткіна, В. Сластьоніна, П. Підкасистого й інших. Різноманітні аспекти теорії і практики трудового

виховання характеризуються в роботах П. Атутова, С. Батишева, К. Івановича, А. Калашнікова, С. Шабалова.

Розвиток ринкових відносин, утворення різноманітних форм власності висувають нові вимоги до формування та становлення особистості, її самореалізації в сучасних соціально-економічних умовах. Це зумовлює необхідність порушення питань трудової підготовки, котрі не розглянуті в наявних наукових дослідженнях.

Особливо гостро проявляються суперечності між новими вимогами соціально-економічних умов до трудового виховання школярів і недостатнім усвідомленням студентами сутності цих умов; між прагненням школярів до участі в різноманітній творчій трудовій діяльності і недостатньою підготовкою вчителя трудового навчання до її організації; між необхідністю враховувати в трудовому вихованні індивідуальні особливості та творчі нахили учнів і майже повною відсутністю таких умінь у вчителя. Це зумовлює необхідність суттєвого підвищення якості підготовки майбутніх учителів трудового навчання у напрямі розвитку їх художньо-графічних умінь і навичок.

Формування художньо-графічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання у вищих навчальних закладах потребує врахування історії становлення і розвитку вітчизняної системи професійної підготовки вчителя трудового навчання в Україні у XX та початку XXI століття, об'єктивного аналізу зарубіжного досвіду художньо-графічної підготовки педагогів і з'ясування перспективних напрямів модернізації професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання відповідно до вітчизняних та світових стандартів.

Особистісно орієнтовану професійну підготовку, що базується на художньо-графічній підготовці майбутніх фахівців трудового навчання у вищих навчальних закладах, можна розглядати як науково обґрунтовану систему взаємодії студентів і професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу, в основу побудови якої покладено принцип особистісного підходу і яка інформаційно навантажена за змістом, індивідуалізована за формою, інтенсивна в часовому вимірі, має за мету формування смислової парадигми особистості майбутнього фахівця, компетентного у художній та філософській сферах. Результатом і головною метою особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх педагогів-трудовиків у процесі навчання є формування смислової парадигми особистості майбутнього вчителя, яку можна розглядати як інтегральне особистісне утворення особистості, що забезпечує її здатність до професійного самовизначення, професійної самоактуалізації та професійної самореалізації упродовж життя, здатність до неперервної художньої (естетичної) освіти.

Результати дослідження складових програм з художньої графіки, укладених педагогами різних навчальних закладів педагогічної освіти, їх структурно-змістових параметрів і тих дидактичних умов та психолого-педагогічних, методичних і художніх факторів показали, що в основному відсутні дидактичні умови формування якісного рівня художньо-графічної підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів педагогічної освіти. Мізерний обсяг годин, відсутність узгодженості теоретичних положень з практичними заняттями, догматична абсолютизація окремих законів та принципів композиції, відірваність формальних вправ на практичних заняттях від загального погляду на композицію в цілому, як внутрішню структуру художнього формоутворення засобами графіки, відсутність чітко визначеної мети і завдань програм, відсутність методичних технологій, що забезпечують процес навчання-учіння основ мистецтва графіки з позицій дидактичних принципів, а також комплексного, міжпредметного розгляду питань художньо-графічної діяльності студентів та завдань формування і розвитку художньо-образного, композиційного мислення та «мислення в матеріалі», окреслили завдання нашого дослідження у вирішенні кола питань щодо наукового обґрунтування змісту курсу навчальної дисципліни «Художня графіка».

Проведені нами експерименти засвідчили, що доцільною в системі художньо-педагогічної освіти є академічна дисципліна «Художня графіка», побудова її програми зі

структурно-змістовними складовими, метою якої має бути підготовка студентів у галузі графічної композиції, що надає можливість залучити їх до творчої та ремісничої сторін графічного мистецтва, сформувані розуміння психологічних основ зорового сприйняття, композиційного, графічного та образного мислення, а також «мислення в матеріалі» (відчуття специфіки зображальних можливостей графічного матеріалу: олівець, вугілля тощо). Усвідомлення суті творчого процесу зсередини при роботі над композицією в графічних техніках забезпечується дидактичними умовами процесу пізнання творчої діяльності як розумово-практичних способів дій на рівні творчо-технологічного та художньо-образного відтворення дійсності і явищ реального світу, і є базою для розвитку здатності особистості до професійної діяльності.

Аналіз професійного росту студентів у галузі мистецтва графіки доводить, що студенти недостатньо або зовсім не піклуються про свою образотворчо-технічну майстерність, користуючись лише незначною кількістю прийомів, які були їм запропоновані на початку навчання, або тими, що віддзеркалюють їх природні нахили та уподобання. Згодом це приводить до жорсткого закріплення обмеженої кількості рухових навичок і технічних прийомів, їх постійного домінування в навчальних і творчих роботах, невинновданої однобічності їх застосування в графічних композиціях. І як результат – формується мовнографічний стереотип та обмеженість художнього, композиційного мислення студента, зупиняється якісне зростання «мислення в матеріалі». Неуважність до техніки графічного зображення згодом стає звичкою, від якої дуже складно відмовитись. І якщо в початкових завданнях поверховість технічних знань певною мірою є закономірною, то в наступних, більш складних роботах, мовна однообразність та технічна недосконалість робить неможливим реалізацію самого творчого вирішення композиції в художньо-графічній діяльності.

Практичне оволодіння основами мистецтва графіки студентами художньо-графічних факультів (ХГФ) педагогічних університетів дозволяє професійно використовувати цей вид мистецтва в педагогічній та художньо-творчій діяльності. Оволодіння графічними техніками є ґрунтовною частиною методичної системи навчання в процесі художньо-графічної підготовки студентів. Саме ці аспекти і формують проблему художньо-графічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Висновки. У графіці основним засобом зображення є малюнок, виконаний будь-яким матеріалом чи інструментами. Тому оволодіння мистецтвом графічного малюнка потребує розробок спеціальних методик навчання. У першу чергу, це – навчання основ графічного формоутворення та технології виконання композиції в матеріалі. В основі процесу навчання, а особливо у підготовці майбутнього вчителя трудового навчання має бути система вправ, націлених на формування навичок та вмінь графічного відтворення об'єктів зображення, тобто оволодіння прийомами та способами виразного малюнка в техніках оригінальної чи друкованої графіки, що оформлюють художній образ у композиції твору.

Література:

1. Бесчастнов Н.П. Черно-белая графика: учеб. пособие для студ высш. учеб. заведений, обучающихся по специальности «Художественное проектирование изделий текстильной промышленности» / Н.П. Бесчастнов. – М., 2005.
2. Болонський процес: Документи /Укладачі: З.І. Тимошенко, А.М. Грекова, Ю.А.Гапон, Ю.А.Палеха. – К., Вид-во Європ. ун-ту, 2004.
3. Резніченко М.І. Художньо-прикладна графіка. Програма для студентів педуніверситетів / М.І. Резніченко. – Львів, 2002.
4. Симоненко С.М. Визуальное мышление и художественно-графическое творчество / С.М. Симоненко. – Одесса : ОДПИ; Деп. в ГНТБ Украины, 1994.

У статті розглядається проблема необхідності ґрунтовної художньо-графічної підготовки майбутніх

учителів трудового навчання.

Ключові слова: художньо-графічна підготовка, художня графіка, вчитель трудового навчання.

В статье рассматривается проблема необходимости основательной художественно-графической подготовки будущего учителя трудового обучения.

The article deals with the problem of necessity of fundamental art-graphic teaching for future labour training teachers.

ББК 74.58
УДК 378

М.Г. Вієвська
м. Кривий Ріг, Україна

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ З ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища зумовлена необхідністю врахування сильних і слабких сторін впливу соціально-економічної ситуації на процес підготовки соціально відповідальних менеджерів з економіки.

На основі проведеного аналізу освітнього середовища нами виокремлено протиріччя, розв'язання яких сприятиме розвитку як системи підготовки кадрів взагалі, так і формуванню соціальної відповідальності фахівців:

- Між ціннісно-змістовною основою освітньої системи та умовами її функціонування у соціумі.
- Між рівнем функціонування системи освіти, що вимагається та можливостями, що надаються суспільством.
- Нормативно-правовою основою діяльності вищого економічного навчального закладу та особистісною поведінкою професорсько-викладацького складу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій проведений нами на підставі вивчення інформаційних джерел, у яких міститься аналіз умов функціонування системи освіти. Проблеми удосконалення управління навчальним закладом присвячені праці В. Гуменюк, М. Кириченко, В. Луначека, В. Ляковського, О. Червякової та інших. Питання відповідальності та соціальної відповідальності знайшли своє відображення у роботах І. Андреєва, С. Баранової, Л. Барановської, Л. Бешеvecь, А. Богуш, О. Бобкової, Г. Васяновича, О. Вознюк, О. Ельбрехт, М. Левківського, Т. Надішівської, Ю. Осокіна, І. Савченко, У. Садової, О. Стукало, О. Титаренко, І. Тимошук, В. Тернопільської та інших.

Проблема проектування освітнього середовища, специфіка освітнього середовища вузу представлена у працях: В. Воронцова, В. Власової, І. Газієвої, О. Леонтевої, А. Макарені, Ю. Мануйлова, А. Мітрофанової, В. Семенова, З. Смірнкової, Г. Шека та інших.

Отже, не зважаючи на значну кількість праць, що присвячені проблемі вдосконалення вищої освіти, питання аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища у формуванні соціально відповідальних менеджерів з економіки не стали предметом розгляду науковців.

Формулювання цілей статті пов'язано з визначенням механізмів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки.

Виклад основного матеріалу у статті починається з аналізу поняття «середовище» та його видів. С. Ожегов визначає його як «оточення, сукупність природних умов, в яких протікає діяльність людського суспільства, організмів» [6, с.749].

У педагогічній літературі означене поняття трактується як «реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини» [5, с.25]. Л. Крившенко вважає, що на формування особистості впливає географічне, національне, шкільне, сімейне та соціальне середовище. До